

Кипиченко Н.С.,
канд.пед.наук, старший викладач кафедри початкової освіти
Київського університету імені Бориса Грінченка
Ващенко О. М.,
канд.пед.наук, доцент кафедри початкової освіти
Київського університету імені Бориса Грінченка

СИСТЕМА ВПРАВ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Специфічною метою розробленої системи комунікативних вправ є підвищення сформованості комунікативної компетентності майбутніх фахівців. Вихідним принципом створення означеної системи є органічна єдність когнітивного й діяльнісно-процесуального компонентів. Ця мета визначила основну вимогу до її побудови – відображення особливостей педагогічного спілкування, специфіки комунікативної діяльності вчителя. Відповідно система вправ надає змогу індивідуалізувати формування комунікативної компетентності майбутніх учителів початкової школи, оскільки їх варіювання зумовлює підбір складних завдань для студентів, які мають уже достатньо сформовану означену компетентність, а також удосконалювати її в тих, які мають недостатню сформованість.

Зупинимося детальніше на характеристиці системи комунікативних вправ (за Н.Волковою), яка охоплює такі різновиди:

1. Вправи, спрямовані на практичне оволодіння технологією педагогічного спілкування на основі відпрацювання його найважливіших елементів, які сприяють розвитку комунікативних здібностей, набуттю навичок управління педагогічним спілкуванням, забезпечують формування органічних і послідовних дій у публічній обстановці, м'язової свободи й емоційного благополуччя, довільної уваги, спостережливості, зосередженості, міміки й пантоміміки, педагогічно доцільних переживань, мобілізації творчого самопочуття, техніки й логіки мовлення, його виразності та емоційності, вміння вибудовувати логіку майбутнього спілкування з учнями.

Наприклад, продемонструйте якнайбільше різноманітних варіантів звертання до дітей на початку дня, спираючись на знання основ культури спілкування; на початку

уроку активізуйте навчально-пізнавальний інтерес учнів: розкажіть, які цікаві завдання будуть виконувати учні на уроці; доведіть, що інформація, яку учні будуть вивчати на уроці, є важливою і необхідною; поясніть, чому необхідно активно працювати на уроці; розробіть можливі варіанти формулювання проблемних питань, які доцільно застосувати перед вивченням нового матеріалу.

II. Вправи на оволодіння процесом педагогічного спілкування в заданій комунікативній ситуації, які застосовуються з метою формування дій у типових ситуаціях, розвитку педагогічної уяви, інтуїції, навичок імпровізації під час спілкування, формуванню вміння відчувати співрозмовника, просторові й часові умови комунікативного процесу, вступати у комунікацію з суб'єктами навчально-виховного процесу.

1. Проінструкуйте учнів щодо:

- виконання завдання в парах
- виконання записів у зошиті (поясніть, яка помилка є грубою і негрубою, як оцінюватимуться виправлення та закреслення)
- організації та виконання самостійної роботи

2. Проінформуйте учнів про:

- порядок вивчення правила, розв'язання задачі тощо
- критерії оцінювання їхньої діяльності на уроці
- час, відведений на виконання завдання

3. Прокоментуйте відповідь учня з погляду повноти, правильності та логічності

4. Складіть алгоритм реакції на те, що учень списує з чужого зошита

III. Ситуаційні вправи, що забезпечують створення суб'єкт-суб'єктних стосунків між студентами, вчителями і викладачами, в основі яких – зображення реальної події, в де необхідно проаналізувати дії учнів, їхніх батьків, учителів або прийняти необхідне рішення (залежно від мети). Студенти мають змогу взяти безпосередню участь у вирішенні проблем, із якими вони стикатимуться у професійній діяльності, розвивати комунікативні вміння, здатність рефлексії та саморегуляції емоційних станів. Проведення ситуаційних вправ передбачає як взаємодію студентів з учнями, так і взаємодію з викладачем.

1. На початку уроку визначте стан готовності школярів до роботи:

- продіагностуйте, який емоційний стан учнів

–за необхідності скорегуйте його

2. Здійсніть рефлексію навчально-пізнавальної діяльності учнів на уроці:

– позитивно налаштуйте дітей на висловлювання: «Я дізнався, що...», «Я зрозумів, що...», «Я навчився робити...», «Я зміг...», «Я перевірів...», «Я створив...», «Я знайшов...», «Я намагався...», «Я досягнув...», «Я відчув, що мені потрібно...»

3. Проаналізуйте, яким чином учитель словесно заохочує слабких учнів до виконання завдань. Висловіть позитивну оцінку діяльності учня, відповідь якого на уроці була кращою, ніж у попередні дні.

IV. Ситуаційні вправи на прийняття рішення, які спонукають студентів поглянути на проблему з позиції особистості, яка приймає рішення, а не лише оцінювати дії інших. Ці вправи охоплюють визначення особи і ролі того, хто шукає рішення; інформацію про умови навчально-виховного процесу ЗНЗ; формулювання основних моментів, що характеризують ситуацію; визначення цілей, яких прагне досягти той, хто приймає рішення; формулювання основних варіантів вирішення; інформацію про умови роботи та іншу інформацію, необхідну тому, хто шукає рішення.

1. Обговоріть та визначте послідовність дій вчителя у комунікативній ситуації, яка могла виникнути на уроці в разі:

- невиконання учнями домашнього завдання
- відмови учня виконувати завдання вчителя, студента-практиканта
- ігнорування учнем зауважень вчителя, студента-практиканта

2. Проаналізуйте виступ учителя на батьківських зборах. Визначте емоційний стан батьків учнів, педагога. Поміркуйте чи досягнув учитель поставленої мети, які комунікативні прийоми були доцільними. Що заважало ефективному спілкуванню?

V. Комунікативно-організаційні вправи, спрямовані на організацію колективно-розподіленої діяльності, що створює передумови для самореалізації студентів, яким пропонується для розгляду комунікативна проблема, яка потребує вирішення. Викладач розподіляє студентам індивідуальні завдання (збір інформації, аналіз різних аспектів даної проблеми, підготовка повідомлення) – фрагменти загального проекту, який потім презентується на звітній конференції [1].

1. Запропонуйте власний дієвий підхід до подолання комунікативних бар'єрів, які виникають під час спілкування студентів-практикантів із суб'єктами навчально-виховного процесу.

2. Створіть пам'ятку для студентів-практикантів «Секрети спілкування з батьками учнів», «Як знати спільну мову з батьками учнів».

3. Знайдіть вирішення проблеми: «Молода вчителька замінила іншу, більш досвідчену, яку діти дуже любили. І в перший же день роботи один з учнів заявив їй відверто і вороже: «Ви нам не потрібні, ми хочемо нашу колишню вчительку». Запропонуйте варіанти знайомство нового вчителя з учнями.

Таким чином, застосування розробленої системи вправ спряє ефективному формуванню комунікативної компетентності майбутніх учителів у процесі педагогічної практики, оволодінню комунікативними вміннями та досвідом.

Література:

1. Волкова Н.П. Теоретичні та методичні засади підготовки майбутніх учителів до професійно-педагогічної комунікації : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Волкова Наталія Павлівна ; Дніпропетр. нац. ун-т. – Луганськ, 2006. – 432 с.
2. Кипиченко Н.С. Формування комунікативної компетентності майбутніх учителів початкової школи у процесі педагогічної практики : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Кипиченко Наталія Сергіївна ; Київ. ун-т імені Бориса Грінчека. – Київ, 2016. – 311 с.